

SÖZLÜK NEDİR?

Pelin KOCAPINAR*

ÖZET

Çok eski çağlardan beri farklı milletlerin birbirleriyle iletişim kurma çabaları, alışveriş ortamı, bazı şeyleri kayıt altına almak istemeleri, yeni bir dil öğrenme arzusu, dini öğrenme ve dinî kaynakları anlama isteği gibi pek çok nedenlerle kelime listeleri, sözlükçe (hacmi küçük, kısa sözlükler) ve zamanla sözlükler oluşturulmaya başlamıştır. Gün geçtikçe, sözlükler çeşitlenmiş, farklı türler ortaya çıkmış, sözlük bilimi (leksikografi) adıyla bilim dalı oluşturulmuştur. Teori ve uygulama olarak bu alandaki ilerlemeler her geçen gün artmaktadır. Bu bilimin esasını oluşturan sözlükle ilgili pek çok tanım yapılmış ve görüşler ortaya konulmuştur. Sözlük kelimesinin tanımı yapılırken zaman zaman, ideal bir sözlüğün nasıl olması gerektiği de ayrıntılı olarak tanımlara yansımıştır. Bu aşamada, tanımların ne eksik ne de fazla bilgi içermesi, eskiden beri kullanılan "efradını cami, ağyarını mâni" sözüne uygun olması, tüm sözlük çeşitlerini ve genel özellikleri yansıtabilecek bilgiyi aktarması; son gelişmelerin, ilerleme ve değişimlerin de takip edilerek güncelleme yapılması beklenmektedir. Makalede, sözlük kelimesinin dünyada farklı dillerde ve bugünkü Türk dillerinde kullanım biçimlerine örnekler verilmiş, Türk dilinde günümüze kadar, tarih boyunca sözlük anlamında hangi kelimelerin kullanıldığı ve kelimelerin yansıttığı anlamlara değinilmiş, çağımızdaki gelişmeler de dikkate alınarak son zamanlarda yapılan çeşitli tanımlardan yola çıkılıp sözlük kelimesi ele alınmıştır. Bu tanımların kesişen ve ayrılan yönleri ortaya konulmuş ve değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sözlük, Sözlük Çeşitleri, Tanım.

WHAT IS A DICTIONARY?

ABSTRACT

As a result of communication efforts of the different nationalities, shopping environments, the desire of recording the items, and intention of learning a new language, learning the religion and the desire of searching the sources on religion, for many other reasons the lists of word, glossary (short dictionaries with small volume) and then dictionaries started to be combined since the ancient times. Day by day, dictionaries diversified, different genres emerged, and a branch of science called lexicography was created. Advances in this field in terms of theory and practice are increasing day by day. Many definitions and opinions have been put forward about the dictionary, which is the basis of this science. While defining the dictionary, the subject of how an ideal dictionary should be was sometimes reflected definitions in detail. At this point, definitions are expected to include neither more nor less information in accordance with an old expression "efradını cami, ağyarını mâni", and to transfer the information reflecting all dictionaries types and general characteristics, and also expected to update by following the latest developments, progress and changes. In this article, various examples are given for the use of the dictionary word in different languages in the world and also in today's Turkish languages. Moreover, it's mentioned that which words have been used in the Turkish language in the meaning of dictionary throughout history, and the meanings words reflect are also mentioned. Considering the recent developments and definitions made in this era, the dictionary word is handled. The intersecting and diverging aspects of these definitions are presented and evaluated.

Keywords: Dictionary, Dictionary Types, Definition.

Derleme Makale

Makale Gönderim Tarihi: 28.11.2020; Yayına Kabul Tarihi: 15.12.2020

* Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ÇANKIRI; ORCID: 0000-0002-9752-725X, E-posta: pelinkocapinar@karatekin.edu.tr

Giriş

İngilizcede *dictionary, lexicon, vocabulary, glossary*; Almancada *wörterbuch*; Rusçada *slovar* ... vb. gibi neredeyse bütün dillerde karşılığı bulunan *sözlük* kelimesi için Türk dilinde de günümüze kadar çeşitli adlar kullanılmıştır. 11. yüzyılda *Dîvânu Lugâti't-Türk*'le başlayan Türk sözlükçülüğünde *sözlük* kelimesi, 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kuruluşuna kadar Farsça *divan, ferheng*; Arapça *lugat, kamus, tuhfe, nuhbe* gibi kelimelerle karşılanmıştır. Cemiyetin kuruluşundan sonra ise Türkçe kökenli *sözlük* kelimesi önerilerek kabul edilmiştir.

Türkçenin bilinen ilk sözlüğü olan *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te geçen *lugât* sözü çoğul olup “sözlük” değil, “diller, lehçeler” anlamında kullanılmıştır. *Dîvân* sözü de *bu lehçelerin toplanıp bir araya getirilmesiyle oluşan kitap* anlamını yansıtmakta, *Dîvânu Lugâti't-Türk* ise “Türk lehçelerini toplayan kitap” anlamına gelmektedir. Bu isim, kelimelerin bir araya getirildiği sözlüğe işaret etmektedir.

Dîvânü Lugâti't-Türk, Dîvânu Lügati't-Türk, Divân-ı Lügati't Türk, Divanu Lugati't-Türk, Dîvânü Lügâti't-Türk gibi farklı yazılışlarla karşımıza çıkan ilk sözlüğümüz üzerinde son kapsamlı çalışma Ercilasun ve Akkoyunlu tarafından yapılmış; Arapça olan eserin adı Arap dilinin seslerine göre *Dîvânu Lugâti't-Türk* olarak okunmuştur. Arapçada ü sesinin bulunmamasından dolayı ilk iki kelimedede *u* harfinin kullanıldığı, içinde *kef* bulunan kelimelerin (*Türk* kelimesi gibi) Kâşgarlı Mahmut tarafından ince sayılması nedeniyle de *Türk* kelimesinin *ü* ile okunduğu açıklanmıştır. Sözlükte daha çok “lehçe” ve “kelime varyantı” anlamında yer alan *lugat* kelimesinin; “dil, ağız, kelime, ses, sözlük” anlamlarına da geldiği belirtilen eserde, Kâşgarlı Mahmut'un, *Türk* sözünü iki anlamda kullandığı, geniş anlamda tüm Türk boylarını kastettiği, arkasından Kıpçak, Oğuz gibi Türk boylarını saydığı açıklanır. Türk lehçeleri arasında “bazı harflerin değişmesi veya düşürülmesi” dışında çok farklılık olmadığını belirten Kâşgarlı Mahmut'un bu sözünden hareketle çalışmada, boylar arasındaki söz konusu farklılıkların *dil* değil *lehçe* sayıldığı ve *lugât* kelimesinin “lehçeler” anlamında Türkçeye çevrildiği ifade edilir (Ercilasun vd. 2014: viii).

Türk dilinin tarihî sürecinde çeşitli eserlerde *lûgat* ve ilgili sözler şu anlamlarda geçmektedir:

Harezmi Türkçesi eserlerinden olan *Kıyasü'l-Enbiyâ* (Ata 2019: 751) ve *Nehcül Ferâdis*'te (Ata 1998: 274) *lugat* sözünün *sözlük* anlamında kullanıldığı görülmektedir.

Mısır'da yazılan satır arası sözlük olan *Kitâbü'l-Efal*'de *lûgat* sözü “söz, kelime”yi ifade eder (Eminoğlu 2011: 242).

15. yüzyıl eseri olan *Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*'nde *lûgat*; “dil, lisan” anlamındadır (Yelten 1998: 524).

Çağatay sahasının *Şecere-i Terâkime* adlı eseri üzerinde yapılan çalışmada *lûgat* olarak gösterilen kelime, *sözlük* anlamındadır (Kargı Ölmez 1996: 415).

Osmanlı Türkçesi eseri olan *Kamus-ı Türkî*'de ise *lûgat* kelimesinin beş anlamı olup dördüncü anlamında *kamus*'a da gönderme yapılarak kelime şöyle tanımlanmaktadır: “Bir lisanın kelimelerini bir tertîb-i mahsûsta havi olup manalarını beyan eden kitap, *ilm-i lûgatte yazılmış mürettep kitap, kamus.*” *Kamus*'un ikinci anlamı ise “Lûgat kitabı, bir lisanın kâffe-i lûgâtını ve şerh ve tefsirlerini havi kitap.” şeklinde verilmiştir (Yavuzarslan 2015: 584, 728-729).

Kamus-ı Türkî'de konuyla ilgili diğer bir kelime olan *ferheng*'in “ilim, hüner, marifet, malûmat” anlamları verildikten sonra “Ferheng-i Şu'ûrî'nin beyanına göre bu dahi, Arabîde

“kamus” lafzı gibi, lügat kitabı manasına da gelmekle, Fârisî lisanın bazı lügat kitaplarına alem olmuştur.” şeklinde kelimeyle ilgili açıklama yapılmıştır (Yavuzarslan 2015: 345).

Kubbealtı Lügati'nde Arapçadan gelen *lugat-lügat* kelimesinin üç anlamı vardır. “Kelime” ve “dil, lisan” olarak iki anlamı verildikten sonra “Bir dilin kelimelerini belli bir sıraya göre ele alıp anlam veren eser, sözlük.” biçiminde üçüncü anlamı yer almıştır. Sözlükte, kelimenin çoğul şekli olarak gösterilen *lugāt-lügāt*, “kelimeler” ve “lugatlar, sözlükler” olarak iki anlamda verilir (Ayverdi 2010: 747).

Aynı sözlükte Farsça *ferheng* sözünün “Sözlük, lugat kitabı” anlamı da verilmiştir (Ayverdi 2010: 377).

Kubbealtı Lügati'nde, sözlüğü ifade eden diğer kelime *kāmus* ise şöyle tanımlanır: *i. (Ar. kāmūs) Bir dilin bütün kelimelerini içine alan büyük sözlük, büyük lugat kitabı; bir konuyla ilgili maddeleri alfabe sırasına göre toplayan geniş eser* (Ayverdi 2010: 615).

İslam Ansiklopedisi'nde, çağdaş Türk dünyasında *lugat* sözünün karşılığında, *sözlük* (sözlük, sözlük, Türkmençe), *lugat* (Azeri, Özbek, Uygur), *laflık* (Gagauz), *slovar* (Çuvaş, Tuva, Hakas). *tlcit* (Saha) kelimelerinin kullanıldığı açıklanır (URL 1).

Türk Dil Kurumunun internet sitesinde yer alan *Güncel Türkçe Sözlük*'te ise *lugat* sözü, *kelime* ve *sözlük* olarak iki anlamıyla verilmiştir (URL 3).

15. yüzyıldan itibaren Anadolu'da manzum şekilde görülmeye başlayan, “Tuhfe, manzume, lugat” gibi isimlerle anılan manzum sözlüklere günümüzde rastlanmamaktadır. O yüzden sözlük tanımlarında da pek görülmemektedir.

Bazı yabancı dil bilimcilerin sözlük hakkında verdikleri bilgiler de şöyledir:

H. Jackson'a göre sözlükler, dil ve kelimelerle ilgili referans kitaplar olup insanlar kelimeler hakkında bilgi edinmek için onlara başvururlar. Jackson, sözlüğün yakın akrabasının ansiklopedi olduğunu ancak bunun, *dil* hakkında değil *gerçek dünya* hakkındaki şeylerle ilgili bir kitap olduğunu, sözlük ve ansiklopedi arasındaki ayrımı yapmanın her zaman kolay olmadığını da dile getirir (Jackson 2002: 21).

N. Sekhar Dash'a göre, bir sözlük çeşitli pratik ihtiyaçlara hizmet etse de genellikle aşağıdaki nedenlerden dolayı başvurulur:

(a) Sözlük, çeşitli sözcük öğelerinin farklı dilbilimsel bilgileri için yararlı bir referans kitabı olarak kullanılır. Bu bilgi; telaffuz, yazım, etimoloji, dilbilgisi, anlam, kullanım vb. ile ilgili olup bir sözlük, bir dil veya bir çeşitlilik için bir “depo” işlevi görür.

(b) Kelimelerin iyi kullanımlarını kötü kullanımlardan ayırt etmek için bir rehber olarak başvurulur...

Bu işlevlerin yanı sıra, sözlüğün aynı zamanda yaşam, dil ve toplum hakkında bilgi kaynağı olduğu da dile getirilir (Dash 2007: 226).

Bir başvuru kitabı olan sözlüğün tanımı, Türkiye'de de terim sözlükleri, ansiklopedik sözlükler gibi çeşitli kaynaklarda bulunmaktadır. *Sözlük*, tüm sözlük çeşitlerini içinde barındıran genel bir kelime olduğu için, yapılan tanımların da tümünü kapsayıcı nitelikte olması beklenmektedir. Ancak, eski bir sözümüz olan *efradını cami, ağyarını mâni*'ye uygun, yani ne eksiği ne fazlası olmayacak şekilde, gerekli bilgiyi yansıtan tanımların yapılması doğru olacaktır.

Günümüzde kullanımına pek rastlanılmasa da yukarıdaki *efradını cami, ağyarını mâni* sözü, bugün dilbilimde *anlambirincik çözümlemesi* terimiyle de ilişkilendirilebilir.

Huber, tanım yapılırken benzer kavramların hangi niteliklerinin ayırıcı özellik olduğunu belirlemenin önemli olduğunu, yapısal dilbilim kapsamında kavramları oluşturan ayırıcı özelliklerin anlambirimcik çözümlemesiyle belirlendiğini de açıklar (Huber 2008: 156-157).

Anlambirimcik çözümlemesinde birbirine benzer kavramlar alınarak bunların ayırımını yapan ayırıcı özellik ortaya konmaya çalışılır. Örnek olarak Huber; *sandalye, koltuk, tabure ve şilte*, “mobilya, oturmak için, ayaklı, sırtlık, kolluk” gibi ayırıcı özellik olan anlambirimciklerden biri veya birkaçının bulunup bulunmadığını, artı ve eksi işaretleriyle görselleştirerek veya çizelge şeklinde verir (Huber 2008: 157).

Burada örneğin, sandalyeyi tanımlarken “oturmak için” denilmezse sehpa ile karışır”, “ayaklı” denmezse şilte ile karışır. Yani bu anlambirimcikler söylenmelidir ki ağyar (koltuk, sehpa, şilte vb.) dışarıda kalsın, efrad (sandalyenin her türü) da tanımın içinde olsun.

Bu nedenledir ki bir tanım, *efradını cami, ağyarını mâni* denilen, gerekli olanları içerip gerekli olmayanları da dışarıda bırakma ilkesine uygun olmalıdır.

Tanımlara geçmeden önce, onları ortaya çıkaran sözlük türleri, Doğan Aksan’ın sınıflandırması ve Nadir İlhan’ın yaptığı eklemelerle genel olarak ele alınabilir. Doğan Aksan’ın *Her Yönüyle Dil* adlı eserinde Türk dilinde sözlük türlerinin sınıflandırılması bulunmaktadır. Bu alanda yapılan sonraki çalışmalarda güncel değişikliklere ve bazı verilere göre eklemeler yapılsa da genellikle Aksan’ın tasnifi de dikkate alınmıştır. Aksan, hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler gibi farklı yönlerden sözlükleri şöyle sınıflandırmıştır:

- 1- Bir ya da birden çok dilin söz varlığını işleme bakımından:
 - a- Tek dilli sözlükler
 - b- Çok dilli sözlükler
- 2- Abece (alfabe) sırasının esas alınıp alınmamış olmasına göre:
 - a- Abecesel sözlükler
 - b- Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri
- 3- Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:
 - a- Genel Sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler)
 - b- Lehçebilim sözlükleri
 - c- Eş anlamlı, eş adlı, ters anlamlı ögeler sözlükleri
 - ç- Yabancı ögeler sözlükleri
 - d- Tarihsel sözlükler
 - e- Köken bilgisi sözlükleri (etimoloji sözlükleri)
 - f- Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri)
 - g- Argo sözlükleri
 - h- Deyim ve atasözü sözlükleri
 - ı- Anlatımbilim sözlükleri

- i- Sanatçı ve metin sözlükleri
- j- Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri
- k- Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri (2009: 75-76)

Nadir İlhan ise *Türk Dili Sözlükleri* adlı eserinde hazırlanmış amaçları, kullanım gayeleri ve taşıdıkları özelliklere göre sözlükleri sınıflandırırken Doğan Aksan'ın tasnifini esas alıp özet olarak vermiş, daha sonra sınıflandırmaya şöyle devam etmiştir:

1. İşledikleri ürünler açısından sözlükler:
 - a. Yazı dili sözlükleri
 - b. Ağız sözlükleri
2. Malzemenin kaydedildiği ortam açısından:
 - a. Basılı – el yazması sözlükler
 - b. Elektronik sözlükler
3. Yazılış biçimleri açısından:
 - a. Manzum sözlükler
 - b. Mensur sözlükler (2007: 30-59)

Yukarıda belirtilen sözlükler düşünüldüğünde yapılan tanımlarda, biraz eksikliği biraz fazlasıyla, birbirine yakın ifadeler göze çarpmaktadır. Aşağıda olduğu gibi, açıklamaların birbiriyle ne derece örtüştüğü net olarak görülse de bazı farklı yönlerine göre sözlükle ilgili yapılan tanımları kendi içinde gruplandırabiliriz.

1. TDK Yayını Olan Türkçe Sözlüklerin Tanımları

1944 ve 1945'teki TDK basımı Türkçe Sözlük'te "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelimelerini belli bir sırada veya dizgede alarak şu veya bu bakımdan inceleyip açıklıyan kitap." olarak tanım yapılmıştır (1944, 1945: 534).

1955 ve 1959 baskılı Türkçe Sözlüklerde "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini çoğu alfabe sırasına göre alarak şu veya bu bakımdan açıklıyan kitap." açıklaması vardır (1955: 670; 1959: 700).

1966'daki baskıda sadece *açıklıyan* kelimesi, *açıklayan* olarak değişmiştir (1966: 660).

1969 basımında "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak şu veya bu bakımdan açıklayan kitap." olarak tanımlanmıştır (1969: 676).

Türkçe Sözlük'ün 1983 yılında yayımlanan genişletilmiş yeni baskısında, "Bir dilin bütün ya da belli bir çağda kullanılmış sözcük ve deyimlerini abece sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan ya da başka dillerdeki karşılıklarını veren yapıt, lügat." (1983: 1083) tanımı varken 1988 basımının 2. cildinde de bazı kelimeler eş anlamlılarıyla değiştirilerek aynı tanım yapılmıştır (1988: 1338).

TDK'nin 1998, 2005, 2011 yıllarında basılan Türkçe Sözlüklerinde ve internet sitesinde bulunan *Güncel Türkçe Sözlük*'te (URL 3) de sözlüğün 1988 baskısındaki tanım söz konusudur.

Yukarıda *Türkçe Sözlük*'ün pek çok baskısına yer verilerek *sözlük* kelimesinin birbirine yakın şekilde tanımlandığı görülmektedir. Ancak 1966 baskılı sözlüğe kadar ayırt edici bir özellik dikkat çekmektedir. Bu sözlüklerde, söz varlığını "belli bir sırada veya dizgede alarak" ifadesi ile "çoğu alfabe sırasına göre alarak" açıklaması, 1969'dan itibaren yerini, sadece "abece" veya "alfabe" sırasına bırakmıştır. 1969'dan önce yapılan tanıma göre, alfabe sırası dışında başka düzenlemenin de olduğu anlamı çıkarken 1969'dan itibaren sadece tek sıralama, düzenleme yönteminin kullanıldığı anlamı çıkmaktadır. Bununla birlikte aynı yılların sözlüklerinde, sözlerin nasıl ele alınacağı "şu veya bu bakımdan inceleyip açıklıyan" şeklinde tam açık olmayan bir ifadeyle belirtilmiştir.

2. Sadece Alfabetik Sistemi Esas Alan veya Bu Noktaya Değınmeyen Tanımlar

Orhan Hançerlioğlu, *Türk Dili Sözlüğü* çalışmasında "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış sözcük ve deyimlerini abece sırasına göre dizen ve tanımlarını yaparak açıklıyan, gerekiyorsa başka dillerdeki karşılıklarını da veren yapıt." olarak *sözlük* kelimesini tanımlamıştır (1992: 437).

Yusuf Çotuksöken, *Türkiye Türkçesi Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*'nde "Bir dilin belli bir çağda ya da bütün çağlarda kullanılan ya da kullanılmış olan hemen hemen bütün sözcüklerini, terimlerini, deyimlerini abecesel düzende tanımlarıyla birlikte veren, gerektiğinde örnek tümcelerle bu tanımları pekiştiren bir ya da birkaç ciltlik yapıt." açıklamasını yapmıştır (2012: 195).

Ötüken Türkçe Sözlük'ün 4. cildinde tanım, üç farklı şekilde ele alınmıştır:

1. Bir dilin bütün ya da belli dönem ve alanda kullanılmış olan kelime, deyim vb. sözlük birimlerini alfabe sırasına göre toplayan; bunların tür, köken, tanım ve kullanışları ile ilgili bilgileri veren öğretici kitap; lügat.
2. Bir dildeki kelimelerin karşılıklarını başka bir dilde veren öğretici kitap.
3. Bir kitabın sonuna eklenen ve o kitapta geçen uzmanlık alanı ile ilgili kelimelerin ve terimlerin tanımlarının verildiğı bölüm (Çağbayır 2007: 5256).

Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil* adlı eserinin 3. cildinin 2. bölümünde, özel bazı sözlükler ile uzmanlık alanlarıyla ilişkili özel türlerini dışarıda bırakarak söz konusu kelimeyi şöyle tanımlar: "Bir dilin (ya da birden çok dilin) söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabı." (2009: 75)

Aksan'ın sözlük tasnifinde belirtmesine karşın alfabetik ve kavram sözlükleriyle ilgili bir ifadeye burada rastlanılmamaktadır.

MEB Yayını *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'ün 4. cildinde "Bir dilin bütün veya belli bir devirde kullanılan kelime ve deyimlerini, alfabe sırasına göre toplayan, mânâlandırın veya alfabe sırasına göre başka dillerdeki karşılıklarını veren kitap." tanımı bulunur (1996: 2603).

2005 baskılı Ali Püsküllüoğlu'nun hazırladığı *Arkadaş Türkçe Sözlük*'te "bir dilin bütün sözcük ve deyimlerini ya da belli bir alandaki sözcüklerini ya da belli bir çağda kullanılmış olan sözcük ve deyimlerini abece sırasıyla vererek anlamlarını açıklıyan, tanımlayan ya da başka bir dildeki karşılıklarını gösteren yapıt." açıklaması vardır (2005: 890).

Howard Jackson'un çalışmasında da konuyla ilgili bilgiye rastlanır. Eserde, sözlüklerin genellikle maddelerin alfabetik sırasına göre düzenlendiği, ancak konuya veya temaya göre düzenlenmiş kelime kitaplarının da bulunduğu ve söz konusu eserlerin uzun bir geçmişe sahip olduğu belirtilir. (Hüllen 1999-McArthur 1986'dan aktaran; Jackson 2002: 22).

3. Sadece Tek Dilli Sözlükleri ve Tüm Söz Varlığını İçine Alan Tanımlar

Bazı kaynaklarda tanımlar anlaşılır ve açıklayıcı olmakla birlikte, sadece tek dilli sözlüklerden ve tüm söz varlığını içine almasından bahsedilmesi, iki veya çok dilli sözlükler ile söz varlığının bir kesitini içine alan sözlükleri dışarıda bırakmaktadır.

Zeynep Korkmaz tarafından hazırlanan *Gramer Terimleri Sözlüğü* ve *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü* çalışmalarında *sözlük* kelimesi "Bir dildeki kelimeleri esas alarak, onların temel anlamlarını, kazandıkları yan anlamlar ile başka kelimelerle kurdukları ifadelerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve o dilin bütün kelime varlığını içine alan kitap." olarak tanımlanmış ve ardından, genellikle alfabe sırasına göre düzenlenen sözlüklerin, kavram alanlarına ve çeşitli konulara göre düzenlenen türleri de olduğu açıklanmıştır (1992: 140; 2017: 218).

Tahir Yüksel, *Dil Bilgisi Kavramları Sözlüğü*'nde "Bir dildeki sözcükleri, sözcüklerin anlamlarını, kazandıkları yan anlamları ile başka sözcüklerle kurdukları ilişkilerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve o dilin tüm söz varlığını içine alan, genellikle alfabetik sıraya dizilmiş kitap." açıklamasını yapar (2014: 266).

Aşağıdaki tanımda ise söz varlığının tamamı veya bir bölümü belirtilse de *çok dilli sözlük* anlamını veren bir ifadeye rastlanılmamaktadır.

Türklük Bilimleri Terimleri Sözlüğü adlı eserde söz konusu kelime için, "Bir dilin söz varlığını içeren eserlere verilen genel addır." denildikten sonra "Bir dilin söz varlığının bütününe ya da bir bölümünü, genellikle alfabetik sıra ile, kimi zaman da konu veya kavram alanlarına göre ele alıp inceleyen, açıklayan ve sıralayan eserler." olarak tanım yapılmıştır (Buran 2015: 270).

4. Bir Tanımdaki Eksikliğin Daha Sonra Yapılan Ek Açıklamalarla Tamamlanması

Süer Eker'in *Çağdaş Türk Dili* adlı eserinde şöyle tanım yapılmıştır:

"Sözlükler herhangi bir dilin söz varlığının bir bölümünü belirli amaçlar çerçevesinde genellikle alfabetik olarak bir araya getiren ve her bir sözcüğün anlamı, söylenişi, kökeni ve kullanımı konusunda bilgi veren başvuru kitaplarıdır." (2009: 167)

Eker'in bu tanımdan sonra aynı sayfada, sözlüklerin 'bir dilin sözcüklerinin bir başka dil veya dillerdeki karşılıklarının verilerek sıralandığı kitaplar' şeklinde tanımlanabileceğini ifade eden açıklaması da vardır.

Eker, daha sonra yaptığı başka bir açıklamayla bu tanımlardaki bir eksikliği tamamlamaktadır: "Sözlük yapılış amacına göre, dilin söz varlığının belli bir bölümünü alır. Ancak sözlük denildiğinde akla ilk gelen, ölçünlü dilin söz varlığını gösteren kitaptır." (2009: 167)

5. Ayrıntılı Tanımlar

Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde, *sözlük* kelimesi için iki anlam yer alır. İlk anlamı, "Bir dildeki sözlüksel birimlerin tümünü ya da bir bölümünü, genellikle abecesel

düzene, kimi durumlarda da konulara ya da kavramsal alanlara göre tanımları, tanıkları, söylenişleri, kökenleri, kullanımları, dilbilgisi ulamları, eş anlamlıları, vb. ya da bir başka dildeki karşılıklarıyla sunan yapıt.” olarak verilirken ikinci anlamı “Bir dildeki sözlüksel birimlerin tümü.” şeklinde yer alır (Vardar 2002: 183).

Nurettin Koç, *Açıklamalı Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*’nde “Bir dildeki sözcüklerin tümünü ya da bir bölümünü, genellikle abece düzenine, konularına ya da kavram alanlarına göre tanımları, örnekleri, söylenişleri, kökenleri, kullanımları, türleri, eşanlamlıları vb. ya da bir başka dildeki karşılıklarıyla sunan yapıt.” olarak ele almıştır (1992: 249).

Engin Yılmaz, *Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar*’da oldukça kapsamlı uzun bir tanım yapmıştır:

“Genellikle bir dilin (veya karşılaştırmalı olarak birden çok dilin) belli bir döneminin -özellikle de son döneminin- söz varlığının bütününe veya çeşitli uzmanlık alanlarını ilgilendiren özel bir bölümünün, alfabetik veya kavramsal olarak ortaya konulmasını amaçlayan; içerdiği söz varlığındaki sözlüksel birimlerin (lexeme) ölçünlü dildeki (veya kullanıldığı alandaki) ana biçimlerini, bu biçimlerin vurgu ve tonlamaya göre geçirdiği ses temelli değişiklikleri, kökenlerini, bağlam içindeki kullanım alanlarını, dâhil olduğu çeşitli dilsel tabakaları; bir dil birimi olarak ait olduğu sınıf ve türleri, bağlam içinde gösterdiği çeşitli dilbilgisel özellikleri, anlam/anlamlarını -genellikle- ortak yazı dilinden veya sözlü dilden taranarak belirlenmiş tanıklı (imzalı) örneklerle tanımlayarak veren, bu sözlüksel birimlerin geçtiği deyim, atalar sözü, kalıp söz, birleşik şekilli dil öğelerini de kapsayan, ana dili ve yabancı dil öğrencileri için temel başvuru kaynağıdır.” (2017: 1-2)

Bazı tanımlar daha fazla bilgiyle, sözlerin sözlükte nasıl ele alındığını açıklamaya çalışmıştır. Bu tanımlardan ikisi “tanımları, tanıkları, söylenişleri, kökenleri, kullanımları, dilbilgisi ulamları, eş anlamlıları, türleri vb.” ifadelerini kullanırken son tanım, daha ayrıntılı ve uzun şekilde yer almıştır.

Emin Eminoğlu da eserinde, sözlüklerin genel özelliklerine fazla girmemiş ve uzun bir açıklama yapmıştır: *dillerin söz varlığını içine alma, dilin yapısı ve işleyişi hakkında bilgi verme, toplumun eğitim ve bilgi düzeyinin sonuçlarını ortaya koyma, diğer dil ve toplumlarla kurulmuş ilişkileri gösterme... vb. pek çok konuda, ulusların kültürü içinde önemli bir yere sahip bilgileri içermesi bakımından, bilimsel araştırmaların temelini oluşturan ve ilk başvuru bilgisi kaynaklarıdır* (2010: 3).

Yukarıdaki tanım ve açıklamalara göre, istisnaları olsa da ortak noktalardan biri, *bir dilin* söz varlığının bütününe ya da bir bölümünü ifade etmesidir. Bazı sözlüklerin tüm sözleri veya belli bir kısım sözü değerlendirdiklerini görüyoruz. Bu da ele alınan söz varlığının niteliğine göre sınıflandırılan sözlüklere uygun bir tanım ifadesidir: *genel sözlük, dil bilgisi terimleri sözlüğü, mimarlık sözlüğü* gibi.

Çoğu tanım, bir veya birden fazla dilin söz varlığını ele alma bakımından, tek dilli ve çok dilli sözlükleri de kapsamaktadır. Bunu, Nadir İlhan ve Engin Yılmaz “bir veya birden fazla dilin” söz varlığı ifadesiyle belirtirken hepsinde olmasa da diğer pek çok tanımda görülen “bir başka dil veya dillerdeki karşılıklarıyla sunan” şeklindeki açıklamadan da aynı anlam çıkmaktadır. Çoğu tanımda, *veya* bağlacı da kullanılarak söz varlığının, “başka dillerdeki karşılıklarını veren”, “bir başka dildeki karşılıklarıyla” verildiğine de değinilmiştir.

Sözlük çeşitleri düşünüldüğünde, bazı sözlüklerin, TDK tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük* gibi tek dilin tüm sözlerini, bazılarının Türkçe-İngilizce Sözlük veya Türkçe-İngilizce-Almanca Sözlük gibi iki veya daha fazla dilin söz varlığını ele aldığına rastlanır. Bu durumda tanımlarda, *bir veya daha fazla dilin tümü ya da bir bölümü* ifadesinin yerinde olduğu görülmektedir.

Tanımlarda kesişen diğer husus, genellikle alfabe sırasına, bazen konu veya kavram alanlarına göre söz varlığının ele alınıp düzenlenmesi, sıralanmasıdır. Yapılan tanımların tüm sözlükleri kapsayıcı nitelikte olması gerektiği düşüncesine göre, tüm tanımlarda yer almasa da pek çoğunda belirtilen bu özelliğin de doğru ve uygun olduğu görülmektedir. Çünkü sözlüklerde söz varlığı, biri alfabetik; diğeri kavram alanlarına göre olmak üzere iki türlü sıralanmaktadır. Her ne kadar alfabetik olan oldukça yaygın bir düzenleme olsa da ülkemizde bugün pek rastlanmayan, eski çağlardan beri dünyada ve Türk dilinde karşılaşılan kavram alanlarına göre sıralama, örneklerini hâlâ vermektedir.

Yine tanımlarda, dilin tümü veya bir bölümü alınan sözlerin, alfabetik veya kavram alanlarına göre dizildikten sonra sözlüklerde nasıl ele alınacağı konusunda bazı bilgiler yer almaktadır. Tanımlarda, söz varlığını "inceleyen, açıklayan ve sıralayan" veya "anlamlandıran, açıklayan" şeklinde daha genel açıklamayla yetinilirken söz varlığının "aynı dilde tanımlarını yapan", "aynı dille tanımlarını yapan, örnek vererek açıklayan" olarak biraz daha geniş ifadeler de bulunmaktadır.

Aşağıdaki tanımlarda ise yukarıda belirtilen eksiklikler pek görülmemektedir:

İslam Ansiklopedisi'ne göre *sözlük*, "bir dilin söz varlığını belli bir düzene göre bir araya getiren eser" olarak kısaca belirtildikten sonra, daha kapsamlı olarak da "bir dilin ya da bir dilin bir bölümünün genel olarak veya belirli bir zamanda kullanılan kelime ve deyimlerini umumiyetle alfabe sırasına, bazan da kavram alanlarına göre ele alıp aynı dille tanımlarını yapan, örnek vererek açıklayan veya başka bir dildeki karşılıklarını yazan kitap" şeklinde tanımlanmıştır (URL 1).

Kubbealtı Lugati'nde *sözlük*, "Bir dilin kelimelerinin bütününe veya belli bir kısmını, deyimlerini alfabe sırasına, bâzan da konu veya kavramlarına göre anlamlandıran, açıklayan veya başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lugat." şeklindedir (URL 4).

Nadir İlhan çalışmasında, yapılan çeşitli tanımları verdikten sonra şöyle demiştir:

"Bir veya birden fazla dilin kelimelerinin bütününe veya bir bölümünü, genel amaçlı veya özel amaçlı olarak içeren, anlam, açıklama ve örnekleriyle ortaya koyan ve daha çok alfabetik olarak düzenlenmiş eserlerin genel adıdır." (2007: 15)

Ahmet Topaloğlu, *Karşılaştırmalı Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*'nde "Bir dilin ya da bir dilin bir bölümünün eski dönemlerden beri veya belirli bir zamanda kullanılmış kelime ve deyimlerini genellikle alfabe sırasına, bazan da konu yahut kavram alanlarına göre ele alarak aynı dille tanımlarını yapan, örnek vererek açıklayan ya da başka bir dildeki karşılıklarını yazan kitap" olarak tanım yapmıştır (2019: 119).

Pars Tuğlacı'nın hazırladığı *Okyanus, 20. Yüzyıl Ansiklopedik Türkçe Sözlük* çalışmasında "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini genellikle alfabe sırasına (bazen konu veya kavram alanlarına) göre toplayan, bunların aynı dilde tanımlarını yapan veya başka bir dildeki karşılıklarını veren kitap." şeklinde açıklanır (1974: 2647).

6. Yabancı Sözlük ve Ansiklopedilerin Tanımları

Yabancı kaynakların tanımlarında da yukarıda bahsedilen benzer durumlara rastlanabilmektedir:

Encyclopedia Britannica'da *dictionary*, "Bir dilin kelimelerini aynı veya başka bir dildeki anlamları ile, genellikle alfabetik sırayla, telaffuz, köken ve kullanıma ilişkin verilerle listeleyen bir kitap." olarak tanımlanmıştır (1964: 386). *Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi*'nin "Bir dildeki sözcüklerin tümünü ya da bir bölümünü, söylenişleri, dilbilgisel biçim ve işlevleri, kökenleri, anlamları, sözdizim özellikleri, çeşitli yazılışları, kısaltmaları, eşanlamlıları ve karşıtanlamlıları ya da başka bir dildeki karşılıklarıyla, genellikle alfabetik sırayla, bazen de eski ve yeni kullanımlarını gösteren alıntılarla sunan başvuru kaynağı." olarak ifade ettiği "sözlük" tanımının da kapsamlı olduğu görülmektedir (1993-1994: 587). *The Concise Oxford Dictionary of Current English*'de *dictionary* kelimesi,

1. *Bir dilin kelimelerini listeleyen (genellikle alfabetik sırayla) ve açıklayan veya başka bir dilde eşdeğer kelimeler veren bir kitap;*

2. *Herhangi bir konuda, alfabetik sıraya göre düzenlenmiş bir referans kitabı (mimarlık sözlüğü), olarak iki şekilde ve farklı sözlük çeşitlerini tanımlamıştır (1995: 375).*

7. Günümüzdeki Teknolojik Gelişmelerin Dikkate Alınarak Yapıldığı Tanımlar

Elektronik ortamda ulaşılan *Oxford Learner's Dictionaries*'te sözlüğün tanımı üç maddede açıklanmıştır:

1. *Bir dilin kelimelerinin alfabetik sırayla listesini veren ve ne anlama geldiklerini açıklayan veya yabancı dilde onlar için bir kelime veren bir kitap veya elektronik kaynak.*

2. *Belirli bir konuda kullanılan kelimeleri açıklayan bir kitap.*

3. *Elektronik biçimde bir kelime listesi, örneğin bir bilgisayarın yazım denetleyicisinde depolanan (URL 2).*

Çağımız teknoloji çağı olduğu için sözlükler de artık elektronik ortamda yerini almıştır. Bu gelişmeler dikkate alınarak yapılan tanımlara artık Nadir İlhan'ın da sınıflandırmasına eklediği e-sözlük de denilen elektronik sözlükler de eklenmelidir. Yapılan tanımlara bakıldığında, Emin Eminoğlu'nun sözlükler hakkında belirttiği şu özelliklere az veya çok rastlanmaktadır:

Sözlükler, bir dil veya birden çok dilin söz varlığını ele alabilirler; bir dildeki sözcüklerin tümü ya da bir bölümünü ele alabilirler; sözcüklerin belli bir çağda ya da bütün çağlarda kullanılanlarını incelerler; yazılı veya sözlü dilin malzemesini içerirler; sözcüklerin yazımlarını ve söylenişlerini gösterirler; bağımsız biçimbirimleri ele alırlar; sözcüklerin tek başına ve diğer öğelerle kurdukları söz öğelerinin anlamlarını verirler; içerdikleri söz varlığının anlamlarını verir, açıklar ve örneklendirirler; sözcüklerin aynı dildeki veya bir başka dildeki karşılıklarını verirler; sözcüklerin dil bilgisel biçim ve işlevleri hakkında bilgi verirler; sözcüklerin kökenlerini gösterirler; sözcüklerin değişik kullanımlarını gösterirler; madde başlarının düzenleniş bakımından (manzum, mensur, abecesel, konu, kavram) farklılık gösterirler; kılavuz ve kaynak kitaplarıdır; kültürün belirleyici özelliklerini sergilerler; diller arasındaki etkileşimin belirlenmesine yardımcı olurlar; dillerin olgunluğu, işlenmişliği, zenginliği hakkında bilgi verirler; dillerin görüntüsüdür; dillerin hâzinesidir... vb. (Eminoğlu 2010: 4).

Sonuç

Yukarıda çeşitli özelliklerine göre madde madde ele alınan tanım ve açıklamalarda, bazı istisnalar bulunsa da ortak noktalardan biri, *bir dilin* söz varlığının bütününe ya da bir bölümünü ifade etmesidir. Çoğu tanım, bir veya birden fazla dilin söz varlığını ele alma bakımından, tek dilli ve çok dilli sözlükleri de kapsamaktadır. Bu durumda tanımlarda, *bir veya daha fazla dilin tümü ya da bir bölümü* ifadesinin yerinde olduğu görülmektedir. Tanımlarda ortak olan diğer husus, söz varlığının, genellikle alfabe sırasına, bazen konu veya kavram alanlarına göre ele alınıp düzenlenmesi, sıralanmasıdır. Yapılan tanımların hepsinde bulunmasa da pek çoğunda belirtilen bu özelliğin, tüm sözlükleri kapsayıcı nitelikte bir tanım olması gerektiği ilkesine göre uygun olduğu düşünülmektedir. Teknoloji çağında olduğumuzdan dolayı sözlükler de artık elektronik ortamda yerini aldıkları ve kullanıldıkları için yapılan tanımlara, e-sözlük de denilen elektronik sözlüklerin de eklenmesinin, tamamlayıcı ve daha doğru olacağı kanaatine varılmıştır. Yazıda, tanımlarda ve açıklamalarında belirtilen ayrıntılı özellikler, sözlüğün tanımı için yararlanılacak oldukça kapsamlı bilgilerdir. Bunlar, ideal sözlük için doğru olup sayılabilecek özelliklerdir. Detaya girilerek yapılan tanımlar, tanımdan ziyade, aslında, ideal bir sözlük nasıl olmalı, sorusuna cevap vermektedirler. Açıklamalarda geçen; köken, yazım, telaffuz, dil bilgisi türü gibi bazı özellikleri belirtmeyen pek çok sözlük bulunmaktadır. İdeal bir sözlük nasıl olmalıdır, sorusuna cevap aramak ile sözlük tanımı yapmak, aynı şeyler değildir. Sözlüğün özelliklerini ve çeşitlerini düşünerek yapılacak tanımda, gereksiz ayrıntının olmaması yanında eksik bilgiyi de yansıtmaması, *efradını cami, ağyarını mâni* sözünün de hakkının verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yukarıdaki tanımlar ve özellikler dikkate alınarak *sözlük* kelimesi şöyle tanımlanabilir:

Bir dilin bütün kelimelerini veya belli bir kesitinin / kesitlerinin kelimelerini, belli bir sistem içinde bir araya getirip anlamlarını aynı dilde veya başka dilde / dillerde veren / açıklayan / tanımlayan eser. Burada *kesit* kelimesi; tarihî kesit, meslek kesiti, ağız kesiti gibi söz varlığının çeşitli bölümlerini içine almaktadır. “Belli bir sistem” ifadesi ise kavram alanı sözlükleri ile alfabetik, manzum sözlüklerin hepsini kapsar. “Veren / açıklayan / tanımlayan” ifadeleri de sadece tek kelimeyle anlam verenleri, tanım yapanları, örnek cümle vb. ile açıklama yapanları da içine alır. Son olarak tanımda geçen “eser” kelimesi, elektronik ortamı da, yazmayı da, basılı kitabı da içine alır. Hatta Akatların kil tabletlere yazılmış çivi yazılı sözlüklerini de.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (2009). *Her Yönüyle Dil*. C. 1, 2, 3. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ana Britannica. Genel Kültür Ansiklopedisi* (1993-1994). C. 19. İstanbul: Ana Yayıncılık A.Ş. – Encyclopaedia Britannica.
- ATA, A. (1998). *Nehcü'l-Ferâdîs III (Dizin-Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ATA, A. (2019). *Kısâsü'l Enbiya (Giriş-Metin-Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AYVERDİ, İ. (2010). *Kubbealtı Lugatı-Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.
- BURAN, A. (2015). *Türklük Bilimleri Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- ÇAĞBAYIR, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (2012). *Türkiye Türkçesi Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- DASH, N. S. (2007). "The Art of Lexicography". *Encyclopedia of Life Support Systems*. (eds. Vesna Muhvic-Dimanovski-Lelija Sočanac). Oxford: EOLSS. Pp. 225-276.
- EKER, S. (2009). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- EMİNOĞLU, E. (2010). *Türk Dilinin Sözlükleri*. Sivas: Asitan Yayınları.
- EMİNOĞLU, E. (2011). *Kitâbü'l-Ef'al- Kıpçakça Satır Arası Sözlük*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Encyclopedia Britannica* (1964). Volume 7. USA: Encyclopedia Britannica Inc..
- ERCİLASUN, A. B. - Z. AKKOYUNLU (2014). *Dîvânu Lugâti't-Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- HANÇERLİOĞLU, O. (1992). *Türk Dili Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- HUBER, E. (2008). *Dilbilime Giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- İLHAN, N. (2007). *Geçmişten Geleceğe Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*. Elazığ: Manas Yayınları.
- JACKSON, H. (2002). *Lexicography: An Introduction*. London and New York: Routledge.
- KARGI ÖLMEZ, Z. (1996). *Şecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soykütüğü)*. Ankara: Simurg Yayınları.
- KOÇ, N. (1992). *Açıklamalı Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap.
- KORKMAZ, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2017). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük* (1996). 4 C. Ankara: MEB Yayınları.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, A. (2005). *Arkadaş Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1995). Ninth Edition. Oxford: Clarendon.
- TOPALOĞLU, A. (2019). *Karşılaştırmalı Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TUĞLACI P. (1974). *Okyanus, 20. Yüzyıl Ansiklopedik Türkçe Sözlük*. 3 C. İstanbul: Pars Yayınları.
- Türkçe Sözlük I* (1944). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1945). İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1955). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1959). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1966). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (1969). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük 1-2* (1983). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük 1-2* (1988). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Türkçe Sözlük 1-2* (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
VARDAR, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
YAVUZARSLAN P. (2015). *Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
YELTEN, M. (1998). *Târih-i İbn-i Kesîr Tercümesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
YILMAZ, E. (2017). *Sözlük Bilimi Üzerine Araştırmalar*. 2. baskı. Ankara: Pegem Akademi.
YÜKSEL, T. (2014). *Dil Bilgisi Kavramları Sözlüğü*. İstanbul: Uyanış Yayınları.

İnternet Kaynakları

- URL 1: TOPALOĞLU A. - M. KAÇALIN. "Sözlük" Erişim Tarihi: 28.10.2020.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/sozluk>
- URL 2: *Oxford Learner's Dictionaries* "dictionary". Erişim Tarihi: 28.10.2020.
<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/dictionary?q=dictionary>
- URL 3: *TDK Güncel Türkçe Sözlük*. "lügat, sözlük". Erişim Tarihi: 3.11.2020.
<https://sozluk.gov.tr/>
- URL 4: *Kubbealtı Lugatı*. "sözlük". Erişim Tarihi: 31.10.2020.
<http://www.lugatim.com/s/S%C3%96ZL%C3%9CK>

